

ВРЕМЕ ЈЕ ЗА УКРЦАВАЊЕ: ПРОЈЕКАТ ЕМВАРК

Тамара Бутиган-Вучај*
Народна библиотека Србије

Акроним пројекта ЕМВАРК на енглеском језику значи укрцавање. А циљ пројекта јесте „укрцавање” једног броја ћириличких рукописа у Манускрипторијум¹ - европску дигиталну библиотеку писаних историјских извора. Разрешење акронима ЕМВАРК, *Enhance Manuscriptorium through Balkan Recovered Knowledge* - Унапређење базе рукописа Манускрипторијум кроз додавање нових знања са Балкана, потврђује да ће на крају пројекта Манускрипторијум бити богатији за делове културне баштине Балкана.

¹ <http://manuscriptorium.com>

ЕМВАРК је двадесетомесечни пројекат (септембар 2010. године – април 2012. године) Европске комисије, из програма Култура 2007-2013, одобрен у оквиру I дела, Подршка културним активностима, одељак 1.2.1, Пројекти сарадње / Краткорочни пројекти. Финансирање Европске уније у овом пројекту износи 50%, што значи да преосталих 50% треба да обезбеде учесници у пројекту. Пројекат ЕМВАРК одговара следећим циљевима програма Култура 2007-2013: допринос богатој културној разноликости, међународној мобилности стручњака у култури,

*tamara@nb.rs

као и стратешком циљу Програма, а то је оснаживање културне сарадње у сектору културе уз производњу резултата који се могу представити на одговарајући и видљив начин и представљати чврсту основу за сарадњу на дужи период. Занимљиво је да је култура релативно нова област активности ЕУ, регулисана Маастрихтским споразумом из 1992. године, а усмерена је на подстицање и подржавање сарадње у оквирима Европе с циљем да се афирмише заједничко европско културно наслеђе. Више о програму Култура може се наћи у издању: *Водич кроз програм Култура 2007-2013*, које је објавила канцеларија Тачка културног контакта², Министарства културе Републике Србије.

Координатор и носилац пројекта ЕМВАРК је Чешка национална библиотека, институција са дугогодишњим искуством у европским пројектима, уједно и оснивач Манускрипторијума. Партнери су Институт за бугарски језик из Софије и Народна библиотека Србије. Трећи партнер, Јавна библиотека у Верији (Грчка), се крајем 2010. године повукао из пројекта, а рад је настављен са три институције.

Пројекту ЕМВАРК претходила су два пројекта са сличним циљем, велики пројекат ENRICH³ и нешто мањи REDISCOVER⁴.

Манускрипторијум је јединствено виртуелно истраживачко окружење које пружа слободан приступ дигиталним документима везаним за историјске изворе: рукописне књиге, инкунабуле, прве штампане књиге, мапе и друго. То је и дигитална библиотека од преко 5 милиона дигиталних слика историјских докумената којима се приступа кроз јединствену сумеђу. Манускрипторијум је намењен истраживачима, студентима, наставницима, али и најширој публици. Осим

дигиталних копија, корисници на располагању имају квалитетне описе ових извора, који садрже и везе ка другим изворима и чине документе отвореним у дигиталној средини. Манускрипторијум је изграђен у складу са Веб 2.0 захтевима, наиме корисници могу да креирају властите виртуелне библиотеке и да деле резултате својих истраживања са другима. Манускрипторијум је део Европске библиотеке и Европеане, и уз то и агрегатор Европеане за историјске изворе.

Активности у пројекту ЕМВАРК распоређене су у седам радних пакета:

1. Управљање пројектом
2. Истраживања балканско-словенске и централно-европске рукописне грађе
3. Развијање концепта националне мобилности и међународна мобилност стручњака
4. Укључивање докумената у Манускрипторијум
5. Презентација резултата
6. Дисеминација информација о пројекту
7. Евалуација

1. Управљање пројектом

За овај радни пакет одговоран је координатор, Чешка национална библиотека. Радни пакет укључује и мониторинг над свим активностима и испоруком резултата. Овај радни пакет је посебно деликатан јер обе партнерске институције по први пут учествују у пројекту овог типа, и потребно је пренети знања и вештине из праксе у управљању пројектима.

2. Истраживања балканско-словенске и централно-европске рукописне грађе

Пројекат ЕМВАРК фокусиран је на истраживања словенске писане баштине на Балкану и њену интеграцију у европску баштину. Циљ овог пакета је

² <http://ccp-serbia.org/>

³ <http://enrich.manuscriptorium.com/>

⁴ <http://rediscover.manuscriptorium.com/>

да се идентификују садржаји балканско-словенске културне баштине и дефинише заједничка стратегија за прикупљање ове грађе у дигиталном формату и укључивање у Манускрипторијум. Део овог пакета је и формирање мреже институција које поседују историјске изворе и заинтересоване су за сарадњу са Манускрипторијумом.

3. Развијање концепта националне мобилности и међународна мобилност стручњака

Овај радни пакет је можда најзначајнији јер је у директној релацији са основним циљем пројекта, а то је израда електронских издања историјских докумената у пуном тексту и њихово укључивање у Манускрипторијум. Зато свака земља партнер развија национални концепт учења неког сегмента који доприноси коначном циљу пројекта и организује радионицу на ту тему. На програму су три тематске радионице које ће бити одржане у Софији, Прагу и Београду. Радионица у Софији планирана је за јун 2011, а тема је из рачунарске лингвистике: софтверски алат за аутоматско етикетирање и лематизацију текста *TreeTagger*. Овај алат развијен је на Институту за рачунарску лингвистику Универзитета у Штутгарту деведесетих година 20. века и успешно је примењен за етикетирање петнаестак језика, између осталих и за бугарски језик. Следећа радионица би требало да се одржи у Прагу, у августу 2011, на тему коришћења софтверских алата за унос докумената у Манускрипторијум, као што је *M-tool*, онлајн алат за унос метаподатака, описа и самог текста за рукописне и прве штампане књиге. *M-tool* је специјално развијен за Манускрипторијум, у оквиру пројекта ENRI-SH, у табеларном формату за унос података, како би га могли користити и библиотекари који не познају XML, нити његове едиторе. Документи креирани помоћу *M-tool*-а у

формату су XML TEI P5, који представља последњу верзију препорученог формата од стране Иницијативе за означавање текста (Text Encoding Initiative - TEI). Трећа радионица у оквиру мобилности стручњака биће одржана у Београду у септембру 2011. године, а тема је везана за унос нестандартних карактера у електронски текст, тачније за софтверски алат под називом *Gaiji bank*, којим би се могао решити унос старословенских карактера који нису кодирани у Unicode-у. *Gaiji bank* је настао у оквиру TEI иницијативе, првобитно за опис кинеских карактера који се користе у јапанском језику, а отуда и јапанско порекло назива (*gaiji bank* - банка страних карактера). Сви партнери дужни су да припреме упутства за коришћење појединих алата.

4. Укључивање докумената у Манускрипторијум

Циљ овог пакета јесте да што више прошири праксу укључивања историјских извора у дигитално окружење Манускрипторијум. Зато би у октобру 2011 Београд требало да буде домаћин још једне радионице, која би окупила стручњаке из Бугарске и Србије из институција које су заинтересоване за сарадњу са Манускрипторијумом, а поседују историјску грађу у својим фондовима. На овој радионици би био представљен комплетан поступак припреме и уношења докумената у Манускрипторијум, обухватајући све националне концепте учења. Очекује се да се из ЕМВАРК мреже формира оперативна група стручњака, која ће моћи да рашири стечена искуства у својим земљама, па и шире.

5. Презентација резултата

Најважнији сегмент презентације резултата пројекта јесте организовање националних изложби истовремено у Бугарској, Чешкој и Србији у марту-априлу 2012. године. На из-

ложбама би било представљено по 20 дигитализованих докумената из сваке земље, изложбе би трајале око шест недеља. Изложбе ће пратити и штампани каталог и компакт диск са теоријским радовима из све три земље и одабраним дигитализованим материјалом.

6. Дисеминација информација о пројекту

Циљ овог радног пакета јесте да укаже на предности укључивања историјских збирки библиотека и других институција у Манускрипторијум и да их охрабри да се прикључе. Дисеминацији би требало да највише допринесе вебпрезентација пројекта⁵, али и промотивни материјал, презентације пројекта и слично.

7. Евалуација

За коначне евалуационе документе задужен је партнер из Бугарске, као и за организацију завршне, стручне конференције пројекта, у априлу 2012, на тему: *Словенско писано документарно наслеђе на Балкану*, са по два излагања из сваке земље, која ће бити објављена у штампаном зборнику радова.

За пројекат ЕМВАРК коришћена је мрежа SEEDI (*South East European Digitization Initiative*)⁶ у тражењу и проналажењу партнера. Пројекат реализују библиотекарски у сарадњи са историчарима, инжењерима, математичарима, лингвистима, и то пројекту даје мултидисциплинарни карактер и додаје нову вредност. Тако некако је дефинисана и европска додата вредност овог пројекта, као партнерство сличних тимова из три различите земље на заједничком задатку, што би требало да охрабри и подстакне на будућу сарадњу. Ово партнерство је осмишљено са великом пажњом, при чему се водило рачуна да партнерске институције имају искуства у администрацији пројеката, у дигитализацији докумената и да сарадници поседују професионализам, чиме се пројекат чини пуно бољим него што би то било могуће без европске сарадње.

За Народну библиотеку Србије, ЕМВАРК укрцавање има и симболични значај, јер учешћем у првом правом европском пројекту постаје делом европског пројектног тима, а искуство стечено овим пројектом сигурно ће бити драгоцено у будућности.

⁵ <http://embark.manuscriptorium.com>

⁶ <http://seedi.ncd.org.rs>